

Koi Gyula
MTA Jogtudományi Intézet
Tudományos munkatárs

Récsi Emil, az első magyar közigazgatási jogtudós. Előtanulmány életművéről és közigazgatás-tudományi munkássága jelentőségéről.

Récsi Emil az elsők egyike volt a magyar közigazgatási jogászok között. Életműve a bizonyítéka, hogy azon ritka tehetségű tudósok egyike, akiket joggal nevezünk lángelmének.¹ Több diszciplínát művelő egyetemi professzor, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja (a köztestület ekkor Magyar Tudós Társaság néven működik). Récsi tudományos életművének és emlékének a méltatlan elfeledés, sőt, tudatos elhallgatás jutott. Ez a kis előtanulmány valamit megpróbál törleszteni ebből a súlyos adósságból. Szaniszló szerint az utókor Récsit elfeledte munkáival együtt, még Eckhart egyetemtörténete sem emlékezik meg róla egy sornyt sem.² (Ebben téved, mert Eckhart Ferenc szól Récsiről).³ Életrajzának ismertetése előtt utalnunk kell arra, hogy a közigazgatási kérdésekkel való foglalkozásnak vannak előzményei Récsi előttről is Magyarországon, azonban tudósnak a próbálkozók közül az elsősorban gyakorlati alapállású Zsoldos Ignác tekinthető, aki a helyi igazgatás kérdéseinek egyik első tanulmányozója, ügyvéd, főszolgabíró, vármegyei főjegyző, a pesti Váltótörvényszék bírása, majd alelnöke, a Hétszemélyes Tábla (lat. *Tabula Septemvirales*) elnöke, majd a Kúria tanácselnöke, 1837-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1838-tól rendes tagja (ekkor 35 esztendő). A szolgabírói hivatalról írt könyve⁴ azonban mai értelemben vett polgári eljárásjogot nagy mértékben tárgyal, azon kívül a közigazgatási jogi

¹ Récsi életével a szakirodalomban ismereteink szerint csak néhány forrás foglalkozik, nagy részük csak érintőlegesen:

Pauler Tivadar: *Récsi Emil. (Emlékbeszéd)*.

In: Pauler Tivadar: *Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez*. 257 – 273. o.

Budapest, 1878, Magyar Tudományos Akadémia.

(A többi forrás nagyban erre épít).

Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái* XI. kötet 646 – 651. o.

Budapest, 1906, Horánszky Viktor.

(Reprint: Budapest, 1980 – 1981, Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők.

(Gyakorlatilag Paulerből készült kivonat).

Csizmadia Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*.

Budapest, 1976, Akadémiai Kiadó, 14. o., röviden foglalkozik Récsivel, (3 mondat); elsőségét elismeri.

Szaniszló József: *A közigazgatástudomány oktatásának és tanszékeinek története az ELTE Jog – és Államtudományi Karán 1777 – 1977 között* I. – III. kötet.

Budapest, 1977, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam – és Jogtudományi Kar Államigazgatási Jogi Tanszéke. I. 151 – 165. o. Szaniszló az egyetlen modern szerző, aki érdemben értékeli Récsi munkásságát.

Fazekas Marianna: *A politico-cameralis tudományok oktatásának 225 éve*. 97 - 102. o. In: Takács Péter (szerkesztő): *A jogászképzés múltja, jelene és jövője. Ünnepi tanulmányok, konferencia-előadások, kerekasztal-beszélgetések*. Budapest, 2003, ELTE Állam-és Jogtudományi Kar A 98-99. lapokon említi Fazekas Marianna fűtőlag Récsi közigazgatás-tudományi főművét.

Az általános életrajzi lexikonok Récsit illető adatainak felsorolását mellőzzük, csak egy akadémikusok életrajzait egybegyűjtő lexikont emelünk ki külön: Glatz Ferenc (főszerkesztő): *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai* III. kötet R-ZS.

Budapest, 2003, MTA Társadalomkutató Központ - Tudománytár, 1062. o.

² Szaniszló, 1977, I. 151. o.

³ Eckhart Ferenc: *A jog – és államtudományi kar története 1667 – 1935*.

Budapest, 1936 Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 407. oldalon említi, hogy Récsi magyarul adott elő.

⁴ Zsoldos Ignác: *Szolgabírói hivatal* I.-II. I. rész *Törvénykezési rész*. II. rész *Közrendtartási rész*. Pápa, 1842. Református Főiskola XVIII+401+I o. ; 528 o

részek tekintetében is nagyobb részt tételes jogot ismertet, és Zsoldos területe elsődlegesen a váltójog az életmű tanulsága szerint. Egyéb korai, latin nyelven íródott közigazgatási kérdéseket érintő munkák szerzői hatástalanok maradtak. Azonban mivel pontosított adataik most érhetőek el először, ezért ezeket itt tesszük közzé. Concha műve három latin nyelvű nyomtatványt sorol fel.⁵ Szamel megjegyzi a Conchánál írt művekről, hogy ezeket ő nem találja.⁶

Ismertetjük a nyomtatványok azonosításával, bibliográfiai pontosításával kapcsolatos kutatásainkat. A legkorábbi nyomtatvány a *politico-camerális* tudományok oktatásával egyidős. Concha a nevet a nemesi predikátummal együtt közli (Szentkirályszabadjai Rosos Pál alakban), és a cím is csonka. A Petrik bibliográfia ismeri a művet. Ennek leírása az alábbi (a névkiegészítés tőlem való): [Szentkirályszabadjai] Rosos Paulus [Alexandrus]: *Dissertatio juris publici universalis de interna rerum publicarum securitate*. Pestini, 1777, Litteris Royeranis II+232+I. o. 4°.⁷ A szerző, Rosos Pál később veszprémi püspök, és ez a műve a rendészettudomány, rendészeti igazgatás első forrása hazánkban. A következő mű Beke Farkas kassai jogtanár Sonnenfels-fordítása (latinról németre). Sonnenfels, Josephus: *Principia politiae, commercii, et rei aerariae, Editio germanicis lucubrationibus... latine reddita a Wolfango Beke*. Posonii, 1807-1808, Typis G.A, Belnay. VIII+440; 430; 406. o. 8°.⁸ Concha a háromkötetes műből csak az első kötetet ismeri, a kiadót nem adja meg. A harmadik nyomtatvány Huber Ferenc munkája: Huber, Franciscus: *Politia civitatis, cum applicatione ad Transsylvania*. Claudiopoli, 1829, Typis regii lycei. IV+224+I. o. 8° Concha rövidített címet és téves lapszámot ad meg, az ő nyomdokain halad Szamel Lajos is. A mű a közigazgatás természetével, feladataival, eszközeivel foglalkozik. Az előzmények rövid ismertetése után térjünk vissza Récsi Emil alakjához. Récsi Emil a fentebbi szerzőkhöz képest azonban a közigazgatási jogot először adta elő hazánkban az egyetemen, és négy kötetes közigazgatási jogi tárgyú magyar nyelvű nagymonográfiája is emléket állít neki. Gyakorlatilag őt kell az első magyar közigazgatás-tudósnek tekintenünk, aki elhivatottan művelte tudományszakát. Mivel önállóan érdemben személyével nem foglalkoztak, ezért született meg ez a bevallottan csupán előtanulmánynak szánt írás.

I. Récsi Emil életpályája

Récsi Emil életpályája egy olyan reneszánsz emberé, aki teljességgel a romantika gyermeke. Az alábbi életrajz ennek ékes bizonyítékait adja, nem kevésbé annak a kitűnő tudós pályaképét is fellelhetjük benne, aki a ma embere számára is életpéldát ad.

Récsi Emil (1822. november 17., Kolozsvár – 1864. június 1., Pest) erdélyi magyar volt. Arcképét Ruzs Károly metszete őrizte meg számunkra, melyet a fentebb már idézett MTA tagok életrajzi lexikona is közöl. (Szaniszló azt állítja, hogy Récsi román származású lett volna. Ugyanő érdemként említi meg, hogy román volta ellenére nagy jogtudományi kézikönyveit magyarul írta. Ennek oka magyar anyanyelve lehet. Récsi román származására a szakirodalomban semmiféle adatot nem találtunk, és Szaniszló sem árulja el értesülése forrását. Sem édesanyja neve nem utal erre, sem román nyelvtudásáról nem maradtak fenn adatok. Szaniszló József néhány évvel ezelőtti halála miatt nem fogunk választ kapni kérdésünkre).⁹ Édesapja Récsi Emil számvevőség építészeti számtisztje, tisztviselő; édesanyja

⁵ Lásd: Concha Győző: *Politika. Második kötet: (első fele): Közigazgatástan*. 234. o. Budapest, 1905, Grill Károly Könyvkiadóvállalata.

⁶ Szamel Lajos: *A magyar közigazgatástudomány*. Budapest, 1977, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 36. o

⁷ Erre: *Magyar Könyvészet 1712-1920. Petrik Géza retrospektív bibliográfiája és a pótlások*. Budapest, 2002 Arcanum kiadó [CD ROM] 32.413. rekord

⁸ Lásd: Petrik, 2003, 35.245. rekord.

⁹ Szaniszló, 1977 I. 155, 157. o. azt állítja, hogy Récsi román származású lett volna. Szaniszló érdemként említi meg, hogy román volta ellenére nagy jogtudományi kézikönyveit magyarul írta. Ennek oka magyar anyanyelve

Brencsán Julianna. A kis Emil csodagyermek, négy évesen ír és olvas, öt évesen kilenc hónap alatt olyan kiválóan megtanul zongorázni, hogy később az erdélyi szász zongoraművésszel, a tizenöt évesen elhunyt Carl Filtsch-csel állítják párhuzamba.¹⁰ Tizenhárom évesen befejezi gimnáziumi tanulmányait Kolozsváron. Tizenöt évesen lett a szinte még gyermek Récsi bölcsészettudományi doktor. Ezen felül neves sakkozó. Szén József, az első, nemzetközileg is ismert hazai reformkori sakkozó és Erkel Ferenc mellett kora vezető játékos Magyarországon.¹¹ 1837-től 1839-ig Kolozsvárott hallgat jogtudományt, 1841-ben ügyvédi vizsgát tesz. Eközben műfordítói hajlamai is szárnyra kapnak, 1841-ben és 1842-ben Georges Sand és Eugène Sue regényét fordítja franciáról magyarra. 1842ben és 1844-ben két kötetben lefordította Jeremy Bentham értekezését (franciából) *Polgári és büntető törvényhozási értekezések* címmel. Később fordít angol, francia és német regényeket (Charles Dickens, Thackeray, ifjabb Alexandre Dumas, Gustav Freytag neve említendő, fordítóként kilenc regényt jegyez). 1846-ban leteszi első jogi doktori szigorlatát, és már ekkor egyházjogot és statisztikát tanít helyettes tanárként Kolozsváron az 5. lábjegyzetben említett Huber Ferenc megürült helyén a római katolikus líceumban. Közben Doboka megye és Marosszék táblabírája. 1847. október 27-én Josef Kudler bécsi politikaprofesszor (mai szóval: államtudományi professzor) javaslatára a 25 esztendőes Récsit a politika tanárává nevezik ki (ebben szerepet játszik egy pályázatra írt, sajtóüggyel foglalkozó tanulmánya is). 1848-ban Eötvös József mellett miniszteri titkár a Vallás-és Közoktatásügyi Minisztériumban. Itt a Felsőoktatási Osztályon dolgozik. 1848. június 13-án pápai felmentvény alapján nőül veszi unokahúgát, Brencsán Polyxénát. Eötvös a felosztatott osztályról áthelyezné a Pénzügyminisztériumba, de a szónak nincs már foganatja, így a tudós állástalan marad. 1850-ben Anton Kudler politikai gazdaságtani művét németről magyarra fordítja. Geringer Antal császári biztos a mű fordításáért illő tiszteledíjat utal ki számára. Ugyanő 1850-ben a pesti egyetem (a mai ELTE jogelődje) újonnan alakult állam – és igazgatási jogi tanszékére helyettes tanárának bízza meg 1850. február 18-án kezdte meg az oktatást Récsi, és erről egy német nyelvű kis beszédét ki is adták.¹² Ebben az engedményezett (oktrojált) alkotmányra, a Habsburg monarchia átalakulásáról szólva a megállapított jogelvek alkalmazását, az ezek talaján létrehozott közigazgatási szervek fontosságát emelte ki. 1852. január 19-től rendes tanárrá nevezik ki. Még ekkor sem végezte be jogi tanulmányait (ennek oka a forradalom és szabadságharc, illetőleg számos elfoglaltsága lehetett), így ezért a hátralévő szigorlatok elengedésével és vitatkozás nélkül (a doktori írásmű feletti vita nélkül) avatják jogi doktorrá 1853. július 9-én. Osztrák alkotmányjogot, illetve közigazgatási jogot, valamint pénzügyi jogot tanít. Pauler is megjegyzi, hogy Reviczky, Huber kísérletein, és Zsoldos egy-két írásán kívül a közigazgatási jognak alig akadt tudományos művelője hazánkban, ellentétben például Franciaországgal, ahol már ekkorra a jog egyik legfontosabb és legterjedelmesebb ága lett a közigazgatási jog.¹³ A jog-és államtudományi tanulmányok fő tantárgyai a magyar közigazgatási jog és közjog helyett az osztrák alkotmányjog, de még inkább a német-osztrák

lehet. Récsi román származására a szakirodalomban semmiféle adatot nem találtunk, és Szaniszló sem árulja el értesülése forrását. Sem édesanyja neve nem utal erre, sem román nyelvtudásáról nem maradtak fenn adatok. Szaniszló József néhány évvel ezelőtti halála miatt nem fogunk választ kapni kérdésünkre.

¹⁰ Filtsch életéről: *Südoszt Musik Lexikon*, Gesellschaft für Deutsche Musikkultur im Südosstlichen Europa e. V. In: <http://www.suedost-musik.de/html/lexikon/Filtsch.html> (utolsó megtekintés: 2007. november 2-án).

¹¹ Négyesi György: *A Pesti Sakkör történetéből*. Budapest, 2001.

In: <http://www.homoludens.hu/htmlm/cik/8034/pesm.htm> (Utolsó megtekintés: 2007. november 2.).

¹² Récsi Emil: *Erinnerungsrede womit die am 18 Februar d. J. (1850.) i der juridischen Facultät der königlichen ungarischen Landes-Universität begonnenen Vorlesungen aus der politischen Gesetzkunde Emil von Récsi eröffnet hat*. Ofen, 1850, Egyetemi Nyomda 15 o. Pauler, 1878, 261. o. 2. lábjegyzet tévesen Einleitungsrede-nek (előkészítő beszéd) mondja a cím első szavát, azonban az helyesen Erinnerungsrede (itt inkább figyelemfelhívó beszéd értelemben áll).

¹³ Pauler, 1878, 262. o.

jogtörténet, jogbölcselet és osztrák magánjog, ezek államvizsgatárgyak voltak, azonban a magyar közigazgatási és pénzügyi jogot onnan kiszorították. Ezért kérelmezte, hogy római jogot is taníthasson. Kérelmének helyt adtak, de a római jogot csak németül adhatta elő. Hogy a magyar jogászfjak előrehaladását segítse, ezért Adolf Scheurl német nyelvű római jogi kézikönyvét magyarra fordította. Földi András szerint későbbi, Puchta nyomán készült római jogi tankönyvfordításának érdeme, hogy a történeti jogi iskola szemléletmódját először közvetítette autentikusnak tekinthető formában Récsi.¹⁴ 1858. december 15-én lett a Magyar Tudományos Akadémia Törvénytudományi (akkoriban V.) Osztályának levelező tagja. 1861-62-ben a Pesti Egyetem Jog – és Államtudományi Karának Prodekánja. Közben közgazdaságtannal is foglalkozik. 1862-ben betegségét az Istenhegy levegője által ugyan javulás állott be nála, de később vérhányási rohamot kapott, mígnem fiatalokora óta egyre súlyosbodó tüdőbaja halálát nem okozta. Könyvtára a marosvásárhelyi Teleki Tékáé lett, gyűjteménye jogi könyvekből állott. 1864-ben veszi meg a neves gyűjtemény 1800 forintot Récsi Emil néhai jogszakadémius 800 kötetből álló jogi könyvtárát.¹⁵

II. Közigazgatási törvénytudományi kézikönyvének jelentősége

Récsi nagyot alkotott a közjogban (mai szóval ezt a szűkebb jelentéskörű értelemben használt szót alkotmányjognak mondjuk). Ő írta meg az egyik első, modern értelemben vetten is tudományos magyar közjogi munkát.¹⁶ A közigazgatási jog első magyarhoni összefoglalásának számít Közigazgatási törvénytudomány kézikönyve című négykötetes, másfélezer oldalas munkája. Gyakorlatilag ez máig a legterjedelmesebb közigazgatási kézikönyv magyar nyelven. Gyakorlatilag a közigazgatást a maga teljességében feldolgozza: a közigazgatási szervezeti jogot, az államszolgálati (mai szóval: közszolgálati) jogot, a rendészeti igazgatást, az oktatásügyet, a földművelési, a kereskedelmi, és a közlekedési ügyet is ideértve. Itt a terjedelmi korlátok miatt csak két témát áll módunkban érinteni. Először is azt vizsgáljuk, hogy Récsi miként írt a közszolgálatról. Ez egy nagyobb téma, és bármely korban érdeklődésre tarthat számot bármely nemzet közigazgatással foglalkozó szakemberei körében. A másik, kisebb téma, a közigazgatás és a magánjog metszéspontján található tárgykörökre fókuszál: a kisajátításra, a birtokvédelemre, és a talált dolgokkal kapcsolatos közigazgatási intézkedésekre, mint minden korban időszerű feladatra. E magyar nyelvű nagymonográfiája¹⁷

¹⁴ Récsi Emil: *A római jog rendszere, tekintettel mai alkalmazhatóságára. Vázlatban Puchta után.*

Pest, 1862, Emich Gusztáv.

Értékelésére: Földi András: *Adalékok a történeti jogi iskolának a magyar jogi romanisztikára gyakorolt hatásának kérdéséhez.*

Budapest, 2003. In: http://zeus.phil-inst.hu/recepcio/htm/7/702_belső.htm (utolsó megtekintés: 2007. november 2.).

¹⁵ Récsi könyvtárának sorsáról: Deé Nagy Anikó: *A marosvásárhelyi Teleki Téka. Könyvtári Figyelő 41. évf. (1995) 2. sz.* In: http://www.ki.oszk.hu/kf/kfarchiv/1995/2/dee_h.html (Utolsó megtekintés: 2007. november 2.).

¹⁶ Récsi Emil: *Magyarország közjoga a mint 1848 - ig s 1848 - ban fennállott.*

Pest, 1861, Szerző.

E munka előképe:

Récsi Emil: *Az ausztriai birodalom közönséges és a koronaországok különös alkotmányjogának alaprajza. Vezérfonalul hallgatói számára.*

Pest, 1851, Szerző. Ez volt az egyetlen mű, amely az 1849-es oktrojált alkotmányt magyar nyelven tárgyalta.

¹⁷ Récsi fő művének pontos bibliográfiai leírása: *Közigazgatási törvénytudomány kézikönyve az ausztriai birodalmi törvényhozás jelen állása szerint különös tekintettel Magyarországra* I-IV. kötet. I. kötet *Az összes közigazgatási szervezet és az államszolgálati viszonyok rendszeres előadása.* (1854) II. kötet *A politikai és rendőri közigazgatás ügyei.* (1854) III. kötet *Rendőri közigazgatás (vége). Közoktatási ügyek.* (1854) IV. kötet *Földművelési, ipar-, kereskedelmi és közlekedési ügyek; tökéletes betűsoros tárgymutatóval az egész munka tartalmáról.* (1855) Pest, 1854-1855 Heckenast Gusztáv XII+396 o.; VIII+355 o.; VIII+347 o.; VIII+408 o. Jelenleg (2007. november) teljes példányt csak az OSZK őriz. Az ELTE ÁJK Közigazgatási Jogi Tanszék teljes

első kötetének tizenkettedik fejezetében találjuk az államszolgálat viszonyait tárgyaló fejtegetéseket (236 – 396. o.). Récsi módszere az, hogy az osztrák joganyagot és a magyar joganyagot (a Szentkorona kapcsolt részeinek joganyagát is figyelembevéve) dolgozza fel. Pauler szerint Récsi műve „a tárgy azonosságánál fogva Stubenrauch dolgozatával sokban hasontartalmú, lényegesen attól abban különbözik, hogy a szerző a magyar királyi helytartótanács és udvari kamarának szabályrendeleteit nagy fáradsággal kikutatván, azoknak érvényben maradt intézkedéseit a maga helyén megérinté.¹⁸” Emellett a külföldi jogirodalomra is figyelemmel van a mű egésze. (Latin, német, francia, angol irodalmakat idéz). Nem lehet szó nélkül elmenni amellett sem, hogy ez a monográfia még Lorenz von Stein fellépése előtt íródott.

Tény, hogy a magyar közigazgatásra, és benne a magyar közszolgálatra vonatkozó adatai kétségtelenül eredetiek. Szaniszló az elemzésénél az államszolgálatról szóló részt csupán felosztásilag említi meg, és jelzi, hogy az első rész 40%-át teszi ki.¹⁹

Tény, hogy Récsi rendkívül lelkiismeretes adatgyűjtést végzett, és mindezen ismereteket magas szinten dolgozta fel. A közszolgálatról szóló rész három szakaszra oszlik.

Az első szakasz „Az állodalmi tisztviselők alkalmazásáról” címet viseli. Az általános és különös alkalmazási feltételeken túl itt esik szó az „államvizsgálatok” azaz mai szóval a képzés és továbbképzés kérdéseiről, a kinevezésről, „Rokonsági és sógorsági viszonyok kitétele” címen mai szóval az összeférhetetlenségről, a katonai államszolgálatból a polgári államszolgálatba való átlépésről, az áthelyezésről, a lejjebbítésről (mai szóval: visszavetésről) és az államszolgálat megszűnéséről.²⁰

Jelentős az, hogy az általános tudnivalók elősorolása után különös részi jellegű példákat hoz. Az elméleti államvizsgálat szerkezetének ismertetése után kitér a diplomáciai, igazságügyi, politikai és kereskedelmi szakban való eltéréseire. Fejtegetései igen bőségesek, bár ez inkább a joganyag feldolgozását jelenti, semmint elméleti kérdések felvetését. Konkrétabban csak néhány példa ragadható ki. Érdekesség, hogy negyven év felett nem lehet felvenni senkit sem a közszolgálatban kezdőként (osztrák szabály).²¹ A személyi állomány (nem forrásszerű kifejezés) kiválasztásánál érdekes magyar joggyakorlat volt, hogy kamarai állásra pályázni csak úgy lehetett, ha a kívánt állásnál legalább a tájékot (bírószolgálat, külügy, bányászat, erdészet, postaigazgatás, középítésszolgálat, számvevőszék, kikötői és tengeri egészségügy, egyéb) megjelölték. Ha ez a megjelölés hiányzik, akkor a pályázatot csak akkor lehet figyelembe venni, ha más folyamodó nincs.²² A szolgálati esküt I. Ferenc József nevére kellett tenni. (1854-re megszűnt az a gyakorlat, hogy a hivatalnokoknak és a nyilvános tanároknak meg kellett esküdni arra is, hogy nem tagjai titkos társaságoknak).²³ Előléptetésnél nem volt elég a meghatározott idő lejárta, a „hosszas szolgálat” hanem a feddhetetlen erkölcs is követelmény volt.²⁴

A második szakasz az állodalmi tisztviselők kötelességeiről és jogairól szóló rész. Itt is általában és különösen szól Récsi a témáról. Kötelezettségként tartja számon a titoktartást, a

példánya jelenleg nem található, lappang (2005-ben az itteni példányt használtam); az I. és II. töredékkötetből példányt őriz a Miskolci Egyetem és a Veres Pálné Gimnázium könyvtára. (Lelőhelyadatok az OSZK tájékoztatása alapján). Árverésen a könyv tudomásom szerint egy alkalommal, a Honterus Antikváriumnál fordult elő az 1990-es évek elején.

¹⁸ Pauler, 1878, 263. o.

Szaniszló az értékelésnél ezt figyelmen kívül hagyja.

¹⁹ Szaniszló, 1977, I. 160. o.

²⁰ Récsi, 1854 – 1855, 236 – 306. o.

²¹ Récsi, 1854 – 1855, 238. o.

²² Récsi, 1854-1855, 287-288. o.

²³ Récsi, 1854 – 1855, 300. o.

Ilyen lehetett vélekedésünk szerint a szabadkőművesség és a Rózsakeresztes Társaság. Több Habsburg is szabadkőműves volt, de Kossuth Lajos is.

²⁴ Récsi, 1854 – 1855, 305. o.

mellékfoglalkozások tilalmát (forrásszerű kifejezés), itt foglalkozik a fegyelmi joggal. Jogok: a szolgálati rang, a fizetés, a fizetési előlegezvény, a szálláspénz, a napidíj, az útiköltség térítés, helyettesítési illetmény, jutalom, tűzkárpótlás, kitüntetés²⁵.

Érdekesség a magaviseleti listák (gyakorlatilag ideillőbb a minősítési szó) kifejezés alkalmazása (Conduit – Listen) ezeket főleg Magyarországon alkalmazták. A hivatali előjáró ezt évenként küldte be. A hivatalnoknak személyi adatain túl arról kellett nyilatkoznia, hogy korábbi álláshelyén milyen büntetéseket részesült, volt - e a tárgyévben ellen lezárt eljárás, illetve van - e folyamatban lévő ilyen ügy személye ellen.²⁶

Kitüntetésként volt számon tartva az egyenruha viselése. Nem árt szem előtt tartani, hogy a Bach – korszakban vagyunk. Hivatalában a megismerhetőség végett köteles a hivatalnok egyenruhát viselni. A hivatalon kívül pedig az egyenruha viselése megengedett. „Magyarországra nézve rendeltetett, hogy a véglegesen kinevezett állodalmi tisztviselők szolgálatban a szabályszerű egyenruhában kötelesek megjelenni, ellenben másféle nemzeti öltözet viselése akár szolgálatban, akár szolgálaton kívül tiltatik. Rendőrségi hivatalnokok, valamint a pénzügyőrségi felügyelők és biztosok a közönséges birodalmi hivatalnoki egyenruhát tartoznak itt is viselni. Ideiglenesen kinevezett hivatalnokok egyelőre nem köteleztetnek egyenruha viselésére, de ha csináltatnak, a szabályzathoz kötelesek alkalmaztatni magokat. Bányásztisztviselőknek, kiknek bányászegyenruhájuk van, megengedett ennek viselése további rendelésig. (Szolgálati sapkának polgári öltözethez történő viselése valamint polgári felsőkabátnak egyenruhához viselése általánosan tiltatik).²⁷”

A harmadik rész „A tisztviselők, hátrahagyott özvegyeik s árváik nyugdíji igényeiről” címet viseli. Itt a tisztviselők nyugalmazásának általános kérdései után az ellátás, az özvegyek és árvák nyugpénzi igényei, a nyugdíjfolyamodás eljárási szabályai következnek.²⁸

Érdekesség, hogy a hivatalnok férj halála idején tőle elválva élt nő (mindegy, hogy bírói, vagy bíróságon kívüli volt a válás), csak akkor kaphat nyugdíjat, ha bizonyítja, hogy a válás önhibáján kívül következett be. A hatvan évnél idősebb hivatalnokhoz feleségül menő nő, ha nem élt urával négy egész évet, s nem is szült gyermek(ek)et, nyugpénzt nem nyerhet, csak egyszeri kifizetést kap.²⁹

Figyelmet kelt, hogy Récsi művében használja a közsolgálati pragmatika kifejezést, „szolgálati pragmatica” alakban.³⁰ A szolgálati pragmatikáról a mai napig folyik a vita Magyarországon. Récsi szerint „az állodalmi szolgálat viszonyait egy általános, szolgálati pragmaticának nevezett törvény szabályozza.”³¹ A pragmatika kérdésére még vissza fogunk térni.

Récsi műve ezen részének forrásul Megerle von Mühlfeld *Städtischen Beamten*-jét (Wien, 1809 I. – V., illetve 1828-ig VI. – VII. kötet, ez az osztrák közsolgálatokkal kapcsolatos törvényekre jó forrás), illetőleg Johann Winiwarter *Systematische Darstellung in...die öffentlichen Beamten...*(Wien, 1829) című törvénygyűjteményét használta. Magyar szerzők közül a kötet forrásaként Virozsil Antalt említi (*Juris publici Regni Hungariae...jus administrationis*. Budae, 1852) bár ez inkább a közigazgatás szervezetéről szóló résznél volt alkalmazható.

²⁵ Récsi, 1854 – 1855, 307 – 357. o.

²⁶ Récsi, 1854 – 1855, 317. o.

²⁷ Récsi, 1854 – 1855, 351 – 352. o.

Ez a Bach – huszárok egyenruhájára vonatkozó rendelkezés a bányatiszteket a régi, magyar viseletükben meghagyja. A terror korszaka is kevés volt, hogy a hagyományosan tisztelt bányahivatalnokoktól ősi jogaikat elvegye. A magyar bányajog nagy hagyományokkal rendelkezik.

²⁸ Récsi, 1854 – 1855, 360 – 396. o.

²⁹ Récsi, 1854 – 1855, 370. o.

³⁰ Récsi, 1854 – 1855, 237. o.

³¹ Récsi, 1854 – 1855, ibidem.

A második, a közigazgatási és a magánjog közös halmazát érintő tárgykörben a birtokvédelem, kisajátítás, és a talált dolgok (tárgyak) vonatkozásában szolgált adatokkal a kötet. Valamennyi tárgykörben tartalmaz ismereteket a jeles mű.

A birtokvédelmet birtokháborítás néven tárgyalja. Az alapvető kérdések már ekkor is rögzítve voltak. A szolgabíró erőszakos vagy gonosz birtokháborításoknál köteles mindent elkövetni a közrend fenntartása (sic!) és helyreállítására s a további támadások meggátlására fennmaradván a bírói eljárás az eléfordult birtokháborítási panaszok iránt.³²

A kisajátítás fő mozgatója már akkor is az útépítés volt. Az új utak építése és a létezők továbbviteléhez szükséges telkek kisajátítása útján szerezhetnek meg.³³ Récsi itt két törvényhelyet is felhoz. Jogforrásul Ptk. rövidítéssel az Optk. 365.§-át jelöli meg³⁴, valamint az 1836. évi XXV. törvény 3.§-át.³⁵

A talált tárgyakról röviden annyit említ, hogy a rendőri hatóságok feladata leírásuk gyűjtése, lajstromozása, és köröztetése.³⁶

Miért feledték el a szerzőt és művét? Tény, hogy közigazgatási jogát olyan korban írta, mely gyorsan elenyészett, így műve jogtörténétté vált.³⁷

Szaniszló felveti, hogy Récsi műve azért tudatosan is elfelejtődött, de azért a későbbi közigazgatási jogászok figyelembe vették. (A Récsi – féle és a Tomcsányi – féle államfogalom egybevetéséből vonja le azt, hogy a két fogalom elemei hasonlóak).³⁸

Egy ilyen szerény vázlat csak néhány pontot tud bemutatni. Ahhoz talán mégis elég, hogy elmondható legyen, Récsi Emil a magyar közigazgatási jog egyik legjelentősebb alakja, tudományunk alapító atyja volt. A jövőbeli kutatások majd még inkább megerősítik, vagy pontosítják az életmű helyét a magyar közigazgatási jog klasszikusainak panteonjában.

³² Récsi, 1854-1855. I. köt. 89. o. (I. 59. § 5. pont).

³³ Récsi, 1854-1855. IV. kötet 497. o. (IV. 315. § 5. pont).

³⁴ Bővebben: *Ausztriai általános polgári törvénykönyv* I.-III. Bécs, 1853. Cs. k. udvari és álladalmi nyomda XXI+XXI+110+110 o. ; 395+395 o. ; 56+56+CLXXV+122+122 o.

³⁵ Bővebben: *1832/6-ik évi Ország-gyűlésén alkotott törvény cikkelyek. Articuli Comitiorum Anni 1832/6-ti.* Pozsony [1836] Országgyűlési nyomtatványok kiadói 368 o. Az idézett törvényhely a 284-286. lapokon található. A törvény címe: Az ország közjává és kereskedését gyarapító, magános vállalatokról.

³⁶ Récsi, 1854-1855 III. köt. 149. o. (III. 194. § 4. pont).

³⁷ Szaniszló, 1977, I. 164. o. szerint: "Récsi művének tételes joganyaga főleg magyar vonatkozásban a megjelenés után egy évtizeddel elavult." Továbbá: "A később írt közigazgatási munkákban a kifejezőmódok tisztultak s a magyar műnyelv fokozatos izmosodásával a jog fogalomvilága élesedett, csiszolódott." Mindenesetre az általunk tanulmányozott műről elmondható, hogy nagyon is érthető kifejezésekkel él, és sok ezek közül a mai napig nem változott.

³⁸ Szaniszló, 1977, 164 – 165. o.